

GARADNAI ZOLTÁN

MAGYARORSZÁG A RAJNA TÚLOLDALÁRÓL NÉZVE. A FRANCIA KÖZGONDOLKODÁS, VILÁGHÁBORÚK, FORRADALMAK: GYŐZTESEK ÉS VESZTESEK (1900–1956)

KIVONAT: Franciaország és Magyarország viszonyát a nemzetközi helyzet és francia keleti politika összefüggésein keresztül lehet értelmezni. 1900 és 1956 között a két ország kapcsolatát rövid ideig tartó közeledések és hosszabb ideig tartó távolodások jellemezték, és az együttműködés és konfliktus egyaránt megjelent. A századfordulón még meglevő szimpátia az első világháború alatt elveszett. Párizs számára 1920 és 1940 között meghatározó súllyal jelentek meg a katonai-stratégiai tényezők, és a versailles-i határok megtartása. Ám a francia tekintély a francia katonai jelenlét gyengülésével fokozatosan erodálódott. A helyzet bonyolultságát mutatja, hogy a németek által megszállt Európában a francia menekültek százai érkezhettek Magyarországra. 1945 után a két ország viszonyában és a magyarok megítélésben átütő változás nem következett be, ami már elsősorban a szovjet érdekeknek való kiszolgáltatottságból következett. Az 1944–1947 közötti rövid időszak csak átmeneti közeledést jelentett, elsősorban a kulturális területen, de 1948–1949 folyamán a két ország kapcsolata látványosan romlani kezdett. Az együttműködés lehetőségeit alapvetően a hidegháború realitásai határozták meg, és a francia diplomácia csak 1962–1963 után fordult ismét a kelet-közép-európai országok irányába a de Gaulle-i *détente-entente-coopération* politikájának keretében.

A két világháború között a francia követek alapvetően ellenséges környezetben végezték diplomáciai szolgálatukat, ami kihatott a magyarok megítélésére. Egyetérthetünk Fejérdy Gergely értékelésével, hogy 1945 után Budapestre kinevezett három francia követ személye is jól tükrözte Párizs Magyarországgal kapcsolatos politikáját. Kezdetben egy szovjetbarát diplomatára támaszkodva Franciaország reményt látott a francia-magyar kapcsolatok elmélyítésére, de a Rákosi rendszer kiépülésével teljes lett a kiábrándulás. Párizs a francia érdekek szempontjából jelentéktelen szovjet provinciaként tartotta számon Magyarországot, és a kelet-európai szatellitákkal együtt a magyarokhoz is mint Moszkva alárendeltjeihez viszonyultak.

Jelentős fordulatot hozott azonban az 1956-os forradalom, ami ismét a bátor és szabadságszerető magyar nemzet képét erősítette, és alapvetően meghatározta a franciák viszonyát a Kádár-rendszerhez. Francia részről egészen a rendszerváltozás időszakáig figyelemmel kísérték az 1956-os forradalom utó-történetét, a rendszer és a nép egymáshoz való viszonyát. Nem véletlen, hogy az 1988 és 1991 közötti változások és az 1956-os forradalom között szoros kapcsolatot láttak, ami azonban nem zárta ki az együttműködést sem a kommunista rendszer, sem a szabad választások után megalakult Antall-kormány vezetőivel. **KULCSSZAVAK:** Trianon, békeszerződés, forradalmak, 1956, kétoldalú kapcsolatok, hadifoglyok.

Bevezetés

Hogyan látták/látják a franciák a magyarokat? Amilyen egyszerű a kérdés, olyan nehéz a válasz. Franciaországból nézve a keletről alkotott kép, Antoine Marès megfogalmazása szerint (de általunk tovább gondolva) három szűrőn megy keresztül:¹ 1. A nagyhatalmi státuson és a francia *exceptionnelle française* gon-

1 Horel 2011. 241. Horel részletesen elemzi nemcsak a francia, hanem a német/osztrák, olasz és orosz szempontokat is. Lsd: Uo. 203–249.

dolgozaton, miszerint a franciákat elsősorban azok érdeklik, akiket magukkal egyenrangúnak tartanak. Ez Kelet-Európában elsődlegesen az oroszokat jelenti, és nem véletlen, hogy a kétoldalú diplomáciai kapcsolatok Nagy Péter 1717-es franciaországi útjával kezdődtek. 2. A lengyel szemszög, amely egyrészt a történelmi hagyományokra, másrészt a 19–20. századi lengyel szabadságtörekvésekhez kapcsolódik. Ez jelenik meg a magyarok iránti francia hozzáállásban az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc, majd az 1956-os forradalom után.² 3. A németekhez való viszony az újabb, igen fontos terület, amelyen keresztül a franciák Kelet-Európáról ismereteket szereztek, és véleményt alkottak. A franciák és a magyarok egymáshoz való viszonyát és a magyarok megítélését ez is alapvetően meghatározta.

Dolgozatunk a két ország viszonyát elemzi a 20. század első felében, a nagyon gazdag szakirodalom és eredeti francia és magyar levéltári források felhasználásával. Fő célunk az, hogy bemutassuk, hogy a magyar–francia viszony és a magyarokról alkotott kép hogyan és milyen formában változott a század első felében, és milyen vonzások és taszítások jellemezték a két nemzet kapcsolatát.

Századfordulótól Trianonig

A századfordulón a nyugati közvéleményben és így a franciák között is a magyarokról kétféle, egymásnak homlokegyenest ellentmondó kép terjedt.³ Az egyik a barbár pusztalakókról alkotott negatív előítélet, míg a másik a magyarokat az 1848–1849-es forradalom hőseinek látta. Olyannak, akik megküzdöttek a szabadságukért, de végül elbuktak a túlerővel szemben, és akik közül sokan Franciaországot választották menedékkül. Ezzel szemben a másik, ennek ellentmondó kép egyszerre látta a magyarokban Attila örököseit, és a republikánus

2 Az 1956-os forradalom franciaországi megítélése hatással volt egyrészt Kádár János és rendszere, másrészt az 1988–1991 közötti magyarországi változások megítélésére. Az 1968-as prágai tavasz utáni francia–csehszlovák államközi kapcsolatokat, és a franciák viszonyát Charta '77-hez is ezen a szemszögon keresztül lehet megérteni.

3 Ezzel kapcsolatban lsd. Eckhardt 1939, 87–136.

III. Köztársaság eszmeiségével szemben idegen, és francia értékelés szerint meghaladott, feudális elnyomó rendszer képviselőit. A magyarokról alkotott kép 1867 után inkább pozitívnek volt mondható, de a dualista rendszer keretei miatt államközi kapcsolat nem épülhetett ki a két ország között,⁴ így a magyarok megítélésére nem a kölcsönös diplomáciai tapasztalatok és az együttműködés különböző formái, hanem elsősorban az érzelmek voltak hatással. A francia hozzáállás alapvetően az 1870 után kezdett megváltozni.⁵ A németektől elszenvedett vereség ráirányította a francia politikai elit és diplomácia figyelmét arra, hogy a Német Császárság ellensúlyozására, a francia biztonsági érdekek miatt szövetségeseket kell keresni Kelet-Európában. Ezt a francia–orosz szövetség kiépítésével valószínűsítették meg. A franciák aggodalmát tovább erősítette az 1879-es kettős szövetség megkötése, amelyet Andrássy Gyula közös külügyminiszter valószínűsített meg, illetve Bosznia-Hercegovina 1908-as annexiója.

Franciaországnak Kelet-Európa felé viszonyát alapvetően a geopolitikai érdekek és a keleti biztonság kérdései határozták meg,⁶ amelyekben a francia–orosz szövetség és a szláv népekhez való viszony megkülönböztetett figyelmet élvezett.⁷ A magyarbarát érzelmek azonban megerősödtek a Szabadelvű Párt 1905-ös veresége után, mivel a Függetlenség párti koalíció Franciaországgal is kereste a kapcsolatokat.⁸ Párizs alapvető érdeke volt a Hármas Szövetség gyengítése, és megerősödött a magyarbarát szemlélet, amely a francia újságok hangvételében is megmutatkozott. Lehetségesnek látszott a magyar- és szlávbarátság, valamint a németellenesség összehangolása. Ebben a kontextusban nézve a magyarbarátság háttérbeszorulása szoros összefüggésben

4 Diószegi 1999, 8–10.

5 Diószegi 1972, 289–295.

6 Romsics, 1996, 11. Romsics Ignác így foglalja össze a lényegét: „Franciaország dunai politikáját az utóbbi évszázadokban alapvetően mindig keleti szomszédjával (szomszédjával) folytatott hatalmi rivalizálása határozta meg. Kelet-Európa, illetve a dunai régió népei aszerint ítéltettek meg, hogy ebben a vetélkedésben hova álltak vagy akartak állni. Ebből következett, hogy Párizs a kora újkortól kezdve minden olyan törekvést támogatott, amely Bethlen Gábertől II. Rákóczi Ferencen át Kossuth Lajosig a germán-németséget közvetve vagy közvetlenül gyengítette. E támogatásnak természetesen korlátokat szabott Franciaország geopolitikai helye és ereje.”

7 Fisera 1994, 149–159.

8 Bauquet 2000, 83–93.

volt a szlávbarátság erősödésével.⁹ Louis de Fontenay, 1906 áprilisában Budapestre érkezett francia főkonzul így fogalmazott: „Magyarországból a német előrenyomulás számára leküzdhetetlen akadályt lehet alakítani”.¹⁰ A főkonzul optimizmusa egészen 1908-ig megmaradt: „Egy esetleges háborús összeecsapásban Ausztria-Magyarországnak bizonyosan fontos szerep jut majd. [...] ... egyedül Magyarország képes arra, hogy minden tekintélyével Franciaország mellé álljon, s ebbe az irányba mozdítsa a közös külügyminisztériumot is.”¹¹ Párizsban azonban valójában nem számoltak a kialakult szövetségi rendszer megváltozásával, és hamar egyértelművé váltak az érdeellentétek is. Magyarországról francia ipari beruházások elősegítését és ötszázmillió koronás államkölcsön kibocsátását szerették volna elérni, de ennek fejében nem voltak hajlandók politikai ellenszolgáltatást adni. Ráadásul Bosznia-Hercegovina 1908. október 5-ei annektálásakor a magyar kormány nem tiltakozott, így Budapest a francia várakozással ellentétben nem töltötte be a Hármas Szövetségen belüli mérséklő szerepet. Tovább rontotta a magyarok megítélését a magyarosító politika felerősödése, és a két ország közeledése megszakadt. Franciaországról újra a magyarok megítélésének negatív oldala került előtérbe, aminek első jele volt, hogy a francia kormány 1910 szeptemberében visszautasította a magyar államkölcsön kibocsátására vonatkozó kérelmet.¹²

A magyarokkal szembeni előítéletet tovább erősítette az első világháború, és a nemzeti indulatok felerősödése.¹³ Franciaországról az Osztrák–Magyar Monarchia területi integritásának megtartása mellett álltak,¹⁴ és csak az 1917-es orosz forradalom után, illetve az egyre szorosabbá váló német–osztrák–magyar szövetség miatt fogadták el a Monarchia megszüntetésére vonatkozó terveket. Az 1918–1923 közötti nemzetközi átrendeződés alatt a francia politikát

9 Kecskés D. 2004, 16.

10 Bauquet 2000, 89. 20. lábjegyzet.

11 Uo. 91, 29. lábjegyzet.

12 Uo. 91., Kecskés D. 2004, 16.

13 A nemzeti érzés hevességét mutatta az egyébként apolitikus és 1914-ben Franciaországban tartózkodó Rippl-Rónai József festőművész esete, akit idegenként inzultusok értek, majd internálták. Traumatikus érzéseit és tapasztalatait rajzokban fejezte ki.

14 Soutou 2005, 754.

Kelet-Európa irányába egyszerre jellemezte a bizonytalanság és a megszilárdulás,¹⁵ de általánosságban megállapítható, hogy a francia politikában az orosz szövetséges elvesztésével kezdődő szemléletváltás fokozatosan véglegessé vált, s ez meghatározta Franciaország hozzáállását a kelet-európai térséghez.¹⁶ A Quai d’Orsay egy 1918 novemberében készült elemzése a francia behatolás szempontjából kifejezetten kedvező képet rajzolt meg a régióról és a franciákkal szövetséges államokról.¹⁷

A vesztesek oldalára került, a Tanácsköztársaság és belső anarchia miatt tekintélyét veszített, a trianoni békeszerződés revízióját célul tűző Magyarország ebben a megközelítésben csak az ellenség szerepét kaphatta, és elmondhatjuk, hogy a magyarok tekintélyének lecsúszása és negatív megítélése ekkor erősödött meg.¹⁸ A Károlyi-kormány megítélését kellően illusztrálja, hogy francia és általában antant-részről egy alezredes szintjén tartották a kapcsolatot a magyar kormánnyal. Vix alezredes arrogáns stílusa pedig jól mutatta a magyarok megítélését.¹⁹ A magyar közvélemény ráadásul a trianoni tragédiáért a fő felelősnek a franciákat tartotta, miközben a kisantant államok eleve ellenezték a francia–magyar közeledést, és mindent megtettek annak elgáncsolásáért. A francia diplomácia nacionalista és militáns (Clemenceau, Poincaré, Pichon) és föderalista (Paléologue, Millerand) irányvonala valóban eltérően közelítette meg Magyarországot,²⁰ de abban mindkét irányzat megegyezett, hogy a trianoni határok magyarok által felvetett revízióját nem támogatták, ugyanakkor nem alakult ki francia részről egy konzekvens magyar politika sem, amely lehetőséget teremtett az ad hoc megoldásoknak.²¹ Francia részről jól ismerték a háború előtti ma-

15 Kecskés D. 2004, 25.

16 Ádám 1981, 18–19.

17 Kecskés D. 2004, 30–31. Franciaország politikájáról: Soutou 2005, 762–771.

18 Pritz 2002, 27.

19 Lsd. Ablonczy 2019, 24–25.

20 Paléologue egy dunai konföderációt képzelt el, annak középpontjában Magyarországgal, de a magyarok alaptól elutasították azt, hogy a trianoni békeszerződés revíziójáról lemondjanak, így Franciaország a kisantant államokat választotta fő partnernek a lengyelek mellett. Lsd., Horel 2017, 112., Ádám 1981, 45–46.

21 Kecskés D. 2004, 37. 83. lábjegyzet. A magyarpolitika hiánya egyébként a későbbiekben is megfigyelhető, ezért mondták a magyar vezetők többször a kilencvenes években, hogy a két ország viszonyát az „egyoldalú szerelem” jellemezte. Lsd. Garadnai 2020a., 146.

gyarországi helyzetet, és azt a saját érdekeik és a geopolitikai realitások alapján értékelték.²² A háborús vereség és az alapvető politikai érdekellentétek miatt a két ország ellenségesen viszonyult egymáshoz, és a trianoni trauma hosszú évtizedekre meghatározta a francia–magyar kapcsolatok kereteit és lehetőségeit.

Győztesek és vesztesek a magyar–francia kapcsolatokban

Az 1920 és 1944 között a magyar-francia kapcsolatokat a vágyak és álmok, a vonzások és taszítások sajátos keveredése határozta meg. Mindkét oldalt a saját érdekei és érzelmei vezérelték és az eltérő geopolitikai helyzetből következően a közeledés és a távolodás egyaránt megfigyelhető a két ország kapcsolatában, de alapvetően ellenségeként tekintettek egymásra. Franciaország főként annak köszönhette Lengyelország, Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia feletti befolyását, hogy az egyetlen nagyhatalom volt, amely következetesen ragaszkodott a Párizs környéki békék csorbítatlan fenntartásához, és Párizsban is érezték, hogy ezeket a pozíciókat a magyar politika veszélyeztetheti.²³ De Carbonnel francia követ ki-nevezésekor, 1924 márciusában, az alábbi követutasítást kapta: „Franciaország és Magyarország közti normális kapcsolatok fenntartásának lényegi feltétele, hogy az ország lojálisan teljesítse a trianoni béke kikötéseit. Ennek következtében az ön elsődleges feladata lesz, hogy figyelmesen felügyelje annak végrehajtását, és támogatást nyújtson az ennek ellenőrzésével megbízott szövetségesközi szervezeteknek.”²⁴

Az 1920-as francia–magyar közeledési idején a magyar–francia gazdasági kapcsolatok fejlesztése került a középpontba, 1921-ben magyar–francia gazdasági kamara jött létre, 1925-ben kereskedelmi szerződést írtak alá. A francia tőke magyarországi pozíciói azonban jóval alatta maradtak a szomszédos államokban elért szintnek, a kétoldalú kereskedelmi áruforgalom nem emelke-

22 Majoros, 2009, 83–89.

23 A francia külpolitikához lsd. Soutou 2005, 772–790.

24 Kecskés D. 2004, 54. 124. lábjegyzet.

dett négy százalék fölé, a magyar részesedés a francia piacon pedig csak ezrelékekben volt kifejezhető. A két ország piaca nem egészítette ki egymást. Párizs nem vett részt a Magyarországnak nyújtott népszövetségi kölcsönügyletben, és 1931-ig nem nyújtott jelentősebb pénzügyi segílyt sem.²⁵ A politika-diplomáciai, katonai ellentétek kihatottak a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatokra is, az 1920-as évek utolsó harmadáig katonai attasé sem dolgozott a budapesti francia diplomáciai misszió.²⁶ Egyedüli kivételt a kulturális kapcsolatok jelentették, de ennek hagyományai a világháború előtti időkre nyúltak vissza. A franciák támogatták az Eötvös Kollégiumot, és az Alliance française nyelvtanfolyamait és könyvtárait, 1927-ben Heltai Jenő és Molnár Ferenc becsületrendet vehetett át,²⁷ és Párizs Magyarországon is igyekezett a sajtó útján a francia érdekeknek megfelelően hangolni a közvéleményt.²⁸

Bethlen István magyar miniszterelnök már 1928-ban célul tűzte a magyar–francia kapcsolatok javítását. A magyar miniszterelnök nagyon jó személyes kapcsolatba került De Vienne francia követtel, aki igyekezett megérteni a magyarokat. A francia követ jelentései, a magyar–olasz közeledés és a magyar diplomáciai aktivitás, illetve a németek aktivitása miatti aggodalmak együttesen vezették arra a francia diplomáciát, hogy ismét kezdeményezően lépjen fel a magyar–francia kapcsolatok építésében.²⁹ Briand elnök, aki 1926-ban még szóba sem akart állni a magyar miniszterelnökkel, 1929 januárjában meghívta a magyar politikust, aki Róma és Berlin vigyázó tekintete miatt csak 1929 júniusában, Madridból átutazóban állt meg Párizsban.³⁰ A kétoldalú kapcsolatok mélyítésének legnagyobb akadályát azonban a trianoni szerződés revíziójának kérdése jelentette. A látogatás a francia sajtóban is pozitív visszhangot kapott, ami kiváltotta a kisantant államok heves tiltakozását. A francia kormány félhivatalos

25 Ablonczy 2002, 69., Ablonczy 2000, 1156–1157. Magyarországon ebben az időszakban kezdett megerősödni az angolszász befolyás, illetve a hagyományos osztrák és német orientáció is megmaradt.

26 Kecskés D. 2004, 50.

27 Ablonczy 2002, 69–70.

28 Kecskés D. 2004, 50–51.

29 Romsics 1991, 192.

30 Uo. 193.

lapja (Temps) ezt a tiltakozást visszautasította: „Senki sem tilthatja meg nekik, hogy keserűségtől eltelve fájlalják ezt a helyzetet, amely az ő rovásukra alakult ki, és reménykedjenek abban, hogy egy nap, a lehetőségek mértékében, békés diplomáciai eszközökkel ez orvosolható lesz”.³¹ A magyar szándékok mögött elsősorban Németország „figyelmeztetése” volt, de a magyar–francia kapcsolatok így is megélénkültek, ezt mutatja az is, hogy 1929 és 1939 között 18 kétoldalú és 4 multilaterális egyezmény került megkötésre a két ország között,³² és 1929-ben a franciák a magyar álláspontot támogatták az ún. optáns perben is.³³

A magyar politika arra törekedett, hogy a német és az olasz befolyást ellensúlyozza, de a fő kérdést Budapest számára mindig a revízió jelentette, miközben Párizs következetesen a háború utáni határok megváltoztathatatlanságának elvét követte. Az 1929-es világgazdasági válság azonban új helyzetet teremtett, Németország fokozatosan megerősítette a pozícióit a régióban, és a franciák számára már nem az olaszok jelentették a fő rivális. Ezt felismerve és ettől való félelmükben a franciák a Tardieu-terv révén a gazdasági, politikai és kulturális pozícióik megerősítését kívánták elérni. Ennek keretében a magyaroknak 1931-ben pénzügyi kölcsönt is adtak.³⁴ Gömbös Gyula 1932. októberi miniszterelnöki kinevezése, mivel a kisantant államokkal együtt megvalósuló regionális integráció helyett a bilaterális kapcsolatok fejlesztésére helyezte a hangsúlyt, megakadályozta a francia terveket, amelyek megvalósulását a brit érdektelenség mellett, az olaszok és németek is igyekeztek megakadályozni.³⁵ A harmincas évek második felében, a háborús feszültség erősödésével arányosan a franciák már megértőbbnek mutatkoztak a magyar revíziós érvekkel szemben, de ennek elsősorban a németek megerősödése volt az oka, és elkezdődött az a folyamat, amely a térségbeli francia jelenlét visszaszorulását eredményezte.³⁶

31 Uo. 193, 366. lábjegyzet.

32 Lsd. https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/recherche/mae_internet___traites (Letöltés: 2021. 09. 24.)

33 Berkes 2021, 344.

34 Kecskés D. 2004, 57.

35 Ádám 1981, 158–162., Pritz 1982, 253.

36 Lsd. Soutou 2005, 790–795. Párizs csak harminc év után, a hatvanas évek elején kezdett aktív és érdemleges nyitási politikát a régióban a de Gaulle-i keleti nyitási politika keretében.

Párizs szerette volna, ha Budapest semleges marad, de magyar részről mindent a revízió szemszögén keresztül néztek. A francia diplomácia részéről már általánosan beismerték, hogy a Monarchia feloszlatása hiba volt, és a magyar határok megváltoztatását a háború utáni békerendezés keretében képzelték el.³⁷ Franciaország 1940-es veresége, majd a Vichy-kormány létrejötte azonban új helyzetet teremtett. Az utóbbiak elfogadták a német vezetésű Európa gondolatát, Budapest ugyanakkor megtartotta kapcsolatait a párizsi diplomatákkal is. 1940–1941-re gyakorlatilag csak Magyarország tudta megőriznie a viszonylagos önállóságát a régióban.

Az egymáshoz közel álló ideológiai alapoknak köszönhetően a Vichy-kormány és Magyarország együttműködése udvarias, de politikai értelemben súlytalan volt, mivel mindkét ország mozgásterét a német érdekek alá rendelődt. Elsősorban ideológiai, kulturális, illetve részben a gazdasági együttműködésben,³⁸ és a Magyarországon tartózkodó francia hadifoglyok kérdésében voltak a kapcsolódási pontok. Magyar részről mintegy 600–800 (a szám a menekülők arányában változott), német táborokból menekült franciának biztosítottak menedéket.³⁹ A francia hadifoglyok együtt éltek a magyar társadalommal, legtöbbjük francia nyelvet tanított. Voltak, akik részt vettek az 1944-ben létrehozott illegális De Gaulle Bizottságban és fegyveresen is harcoltak, mint ahogy sok magyar emigráns vett részt a francia ellenállásban. Sajnálatos módon a két ország történetének ezen epizódja, amikor a két nemzet között Trianon után az ellenszenv és az előítélet először kezdett feloldódni, nem került be eléggé a köztudatba.⁴⁰ Magyarország is elvesztette

37 Kecskés D. 2004, 80.

38 A valós lehetőségeket mutatja, hogy az 1941-es magyar–francia kereskedelmi szerződés megkötése ellen a németek tiltakoztak, mivel a magyar élelmiszerek nekik volt szükségük.

39 Lsd. Antal 1980.

40 Boros 2011, 250–251. Ugyanakkor a magyarországihoz hasonló kedvező ellátást a francia hadifoglytáborokba került magyarok nem mondhatták el maguknak. A francia hatóságok a magyar hadifoglyokkal szemben kezdetben arra az álláspontra helyezkedtek, hogy miután ők Franciaország szövetségeseinek hadseregei ellen harcoltak, jogosan kezelhetők hadifoglyoknak. Eleinte nem tettek, s nem is akartak különbséget tenni a német és a magyar hadifoglyok között. Ez az ellenséges magatartás és bánásmód az egyes – magyar érintettségű – franciaországi táborok vezetősége és személyzete részéről még inkább tapasztalható volt. Nekik ugyanis – ahogy a francia állampolgárok zömének – szinte semmi, vagy teljesen

a viszonylagos függetlenségét az ország 1944. március 19-i megszállása után, és minden hivatalos kapcsolat megszakadt a két ország között,⁴¹ de nem kerültek egymással hadiállapotba. A túlélésért folytatott küzdelem a magyarok és a franciák számára egyaránt egyéni élethelyzeteket és sorsokat eredményezett.⁴²

Az újrakezdés illúziója (1945–1949)

A megosztott Franciaországban 1943–1944-től De Gaulle vezette Szabad Franciaország került egyre inkább meghatározó helyzetbe. De Gaulle arra törekedett, hogy Franciaország nemzetközi pozícióit megerősítse, és hosszú távon közvetítő és egyensúlyozó szerepet hozzon létre Franciaország számára a Kelet és a Nyugat között.⁴³ Ebben a francia–orosz kapcsolatok Párizs számára alapvető jelentőségűek voltak, miközben Sztálin ennek sokkal kisebb jelentőséget tulajdonított, és a franciákat nem hívták meg sem a jaltai sem a potsdami konferenciára, ahol a szövetségesek a háború utáni rendezésről döntöttek.⁴⁴ Franciaország arra törekedett, hogy a francia érdekeknek megfelelően új alapokra helyezze a kapcsolatait a kelet-közép-európai államokkal, közöttük Magyarországgal, de tisztában voltak azzal, hogy a németek legyőzésével a kelet-európai országok szovjet ellenőrzés alá kerültek: „... a Balti államok eltűntek, Románia, Jugoszlávia, Bulgária és kétségtávolan Magyarország Oroszország szatellitái lesz-

hamis ismereteik voltak Magyarországról. Arról pedig egyáltalán nem hallottak, hogy 1941 és 1944 között mintegy 1000-1200 német hadifogságból megszökött francia katona talált hosszabb-rövidebb menedéket magyar földön, s élvezte a lakosság és a hatóságok segítőkészségét. Ezen – a magyar hadifoglyokat körülvevő – elutasító közeg szinte minden egyes tagja a maga módján igyekezett visszafizetni mindazon sérelmeiért, melyeket a német megszállás alatt el kellett viselnie.

Lsd. https://arismilitaria.blog.hu/2020/04/18/magyarok_a_francia_hadifogolytaborokban_1945 (letöltés időpontja: 2021. október 01.)

41 Ablonczy 2002, 70.

42 Boros 2011, 251.

43 A francia diplomáciában egyszerre létezett egy szovjetbarát és a szovjetekkel szemben kritikusabb irányzat. Lsd. Kecskés D. 2013, 149, 84–86.

44 Soutou 2005, 804, 806–807.

nek, és Csehszlovákia is sok fájdalom révén tud majd nagyobb függetlenséget biztosítani a maga számára.”⁴⁵

Magyarország megítélése azonban továbbra is ellentmondásos volt. Franciaországban látták azt, hogy a szovjetek a pánszlávizmus és az ortodoxia eszközeivel igyekeznek megerősíteni a kelet-európai hegemoniájukat, amire a legkisebb fogékonyság Magyarországon volt tapasztalható.⁴⁶ Maurice Dejean így értékelte a magyarokhoz való viszonyt: „Moszkva kifejezetten ellenséges előítéleteket táplál Magyarországgal szemben. Különösen azért, mert ez a kb. 12 millió magyar valószínűleg nagyobb ellenállást fog tanúsítani az orosz befolyással szemben, mint a szomszédos nemzetek (...) Meg kell nyerni Magyarországot, erre a lehetőség most a lehető legalacsonyabb áron kínálkozik (...) és egy újjáformált Közép-Európába kell beilleszteni a magyarokat. Ez a fajta politika Franciaország érdekeivel tökéletesen egyezik, mert ha Magyarország jogos kérései továbbra sem teljesülnek állandó zavargás és veszély forrásává lesz...”⁴⁷ Francia részről úgy látták, hogy mihamarabb szükséges a francia jelenlét megerősítése, mivel azt a magyarok – ellensúlyozandó a szovjet hegemoniát – is akarták.⁴⁸ 1945-ben a francia Külügyminisztérium nem látta Magyarországot ellenségnek, a németek potenciális szövetségeseinek.⁴⁹ A budapesti követséget 1944 augusztusa után ideiglenes ügyvivő vezette, és a magyar kormány a németek nyomása ellenére sem volt hajlandó a francia diplomatákat internálni.⁵⁰ A két ország nem került hadiállapotba egymással, de a hivatalos viszony helyreállítására több mint egy évet kellett várni, mivel a szovjetek nem támogatták az általuk megszállt területen – különösen Magyarországon – a francia diplomáciai jelenlétet.⁵¹ A Quai d’Orsay 1945 novemberében úgy döntött, hogy egy hivatásos diplomatát küld Budapestre, Robert Faure személyében, aki 1945. december elején titokban a bécsi katonai misszió segítségével illegálisan meg-

45 DDF 1945 I. N° 202, 370–371.

46 Fejérdy 2007, 158.

47 Uo. 156. Eredeti forrás DDF I. 1945. N° 8. 11–16., magyarul közli: Kecskés D. 2013, 156–157.

48 DDF 1945. I. N° 466, 851–852.

49 Kecskés D. 2004, 92.

50 Fejérdy-Garadnai 2020, 137.

51 Uo.

fordult Magyarországon, ezt a szovjetek megtudták, és éreztetvén, hogy ki az úr a háznál, csak 1946. január közepén adták meg neki a hivatalos engedélyt a Budapestre való utazásra, ahol csak rövid időt töltött.⁵² Henry Gauquié, új követ, tapasztalt diplomatának számított, elkötelezetten baloldali személy volt, aki nyíltan hangoztatta a kommunisták iránti szimpátiáját. Az új magyar rendszerrel szemben fokozatosan kiábrándult, és kritikussá vált a francia diplomatákkal szembeni kémkedési ügyek, a fokozatosan ellenségessé váló magyar hozzáállás miatt, s mindebben a végső lökést a Rajk-per jelentette. Kérte a visszahívását, és a Quai d'Orsay egyetértésével a diplomáciai protokoll szabályait megszegve, a szokásos búcsúlátogatások nélkül távozott posztjáról, ez is jól mutatja a feszültség erősödését.⁵³

Magyar kormány részéről 1947-ig, mivel igazságos békerendezésben reménykedtek, nagy várakozással tekintettek a franciák irányába, de a valós lehetőséget a szovjetek érdekei határozták meg. A kelet-európai határok kérdésével kapcsolatban a francia külügyminisztériumban még 1945-ben készült feljegyzésbe a magyar szempontok be sem kerültek.⁵⁴ Georges Bidault francia külügyminiszter nyíltan megmondta a Párizsba látogató Nagy Ferenc magyar miniszterelnöknek (1946. június 8.), hogy Franciaországtól semmi se várható.⁵⁵ A francia diplomácia a magyarok számára érzelmi szempontból fontos magyar-román határ kérdésében sem támogatta a magyar álláspontot.⁵⁶ Az 1947. február 10-én aláírt békeszerződés után új fejezet kezdődött a magyar-francia kapcsolatok történetében.⁵⁷ Az ország elméletileg visszaszerezte a függetlenségét, de a Marshall-tervbe bekapcsolódni kívánó országok konferenciájától (1947. június 27. – július 3.) a magyar kormány távolmaradt, bár Mihályfi Ernő külügyminiszter július 13-án érdeklődött a „feltételezett segítség feltételeiről,” s ez a magyar diplomácia utolsó önálló megnyilvánulása volt az 1956-os forradalomig.⁵⁸

52 Fejérdy 2007, 153–163.

53 Fejérdy-Garadnai 2020, 139.

54 Lsd. DDF 1945. II. N° 104, 262–268.

55 Romsics 2006, 182.

56 Romsics 2006, 211. 38. lábjegyzet.

57 Fülöp 1994, 197–205.

58 Pritz 2002, 39.

A magyar–francia kapcsolatok első szakítópróbáját a Nagy Ferenc-féle „összeesküvés” leleplezése, és a francia kommunistáknak a kormányból történő kiszorítása jelentette, amely kiváltotta a francia sajtó magyarellenes hangvételenek a megerősödését, és ez különösen Nagy Ferenc lemondása után vált igen élessé. A magyar kormány 1947-ben még a Nagy Ferencsel szoros kapcsolatban lévő Auer Pált küldte ki követnek, majd annak emigrálása után Károlyi Mihály lett a párizsi magyar követ. Károlyi Mihály 1947. augusztus 27-én adta át a megbízólevelét, akit Bidault külügyminiszter csak októberben fogadott és a „Magyar közösség” ügyre utalva kijelentette neki: „senki sem hiszi, hogy Magyarországon összeesküvés volt, és csalódásának adott kifejezést a felett, hogy ilyen intelligenciájú emberek, mint a magyar baloldal vezetői, egy ilyen dolgot rendeztek.”⁵⁹ Károlynak a személyi kapcsolatai és nemzetközi hírneve révén sikerült a magyar–francia kapcsolatokat megjavítani, és első lépése az volt, hogy annak érdekében interveniált, hogy a francia kormány támogassa Magyarország felvételi kérelmét az ENSZ-be, és ennek a francia kormány eleget is tett. 1947 nyarán Párizsban és Budapesten párhuzamosan folytak a magyar–francia kulturális egyezményre vonatkozó tárgyalások, amelyeknek a megvalósulása a hidegháborús feszültség erősödése miatt csak terv maradt.⁶⁰ Tárgyalások folytak egy magyar gazdasági és pénzügyi kirendeltség felállításáról is,⁶¹ illetve a Sorbonne-on felállítani tervezett magyar intézetről és tanszékről.

1947 őszén a Kominform és a francia–szovjet kapcsolatok is megromlottak, és ez kihatott a magyar–francia kapcsolatok alakulására.⁶² 1948 folyamán a magyar–francia kapcsolatok fokozatosan romlottak, a francia kormány a magyar követséget is megvádolta azzal, nem teljesen alaptalanul, hogy a franciaországi bányászsztrájkot pénzügyileg támogatta. 1949-ben a Franciaországi Magyarok Demokratikus Egyesületét betiltották, a francia rádió magyar adásától elküldték az addigi szerkesztőséget. 1949 februárjában a francia kormány is tiltakozását fejezte ki a Mindszenty-üggyel kapcsolatban, és ez egyértelművé tette számuk-

59 Fejérdy 2007, 163.

60 Kecskés D. 2013, 173–180. A két ország végül 1966-ban kötötte meg, a mai napig érvényes, kulturális egyezményt.

61 Uo. 169–172.

62 Fejérdy 2007, 163–164.

ra, hogy a Rákosi Mátyás által vezetett kommunisták megszerezték a hatalmat Magyarországon. A franciák szemét végül a Rajk-per nyitotta ki, amely „véglegesen leengedte a hazugság függönyét Magyarországra.”⁶³ A magyarországi események hatására Károlyi Mihály lemondott, és helyét Szántó Zoltán követ váltotta fel.⁶⁴

Azok az ötvenes évek és 1956

Az ötvenes évek a diplomaták kölcsönös kiutasítását, mozgáskorlátozást, vízum- és sajtópropaganda háborút hozott a magyar–francia kapcsolatok történetében. A hidegháborús szembenállás kialakulásával megnövekedett a feszültség, és így az előítéletek a magyarok irányába is. Befagyott Franciaország és a „vasfüggöny” túlsó oldalára került országok közt a háború után megindult kapcsolatépítés. Moszkva utasításainak megfelelően a „népi demokráciák” hatóságai tudatosan rombolták a nyugati államokkal, köztük a Franciaországgal fenntartott viszonyt.⁶⁵

Franciaország ugyanakkor arra törekedett, hogy a lehetőségekhez képest összehangolja a szocialista országokból érkező információkat. Magyarországgal a kapcsolat 1949 után leértékelődött, ezt mutatta az is, hogy francia részről Jean Delalande-ot küldték követként Budapestre. Az új francia követ semmilyen befolyással nem rendelkezett a francia külpolitikában, de még a minisztériumban sem és elsősorban pénzkeresési céllal vállalta el a budapesti posztot. Budapesten passzív, inkább protokolláris jelenlétet biztosító személyként fogadták Delalande-ot, aki a hidegháború legfeszültebb éveiben volt kénytelen vezetni a budapesti

63 Kecskés D. 2013, 199., Fejérdy 2007, 165.

64 HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-4fd/sz.n. 1945-1965, Franciaország, 3. dob. Magyar–francia kapcsolatok alakulása 1945–1965, 20–33.

65 Kecskés D. 2004. 93. „Igyekeztek teljesen izolálni, normális működésükben hátráltatni a nyugati diplomáciai képviselőket. A kulturális intézetek és információs irodák bezárása, a helyi lakossággal való érintkezés szisztematikus akadályozása, a külképviseletek létszámának és a nyugati diplomaták mozgásszabadságának korlátozása, az alacsonyabb rangú beosztottak elleni gyakori megfélemlítési akciók és fenyegetések (percek, letartóztatások, kiutasítások), és más hasonló barátságtalan és bosszantó intézkedések azt a célt szolgálták, hogy minél nehezebb legyen e külképviseletek fenntartása.”

követséget. Magyar részről 1951 januárjától szigorúan korlátozták a diplomaták szabad mozgását: csak engedéllyel hagyhatták el a fővárost övező 30 kilométeres zónát. A Párizsban szolgáló magyar diplomaták mozgásszabadságát 1951. februártól szintén korlátozták, és megfigyelés alatt tartották egymás diplomatáit.⁶⁶ A kétoldalú kapcsolatok ebben a korszakban érték el mélypontjukat. Delalande követ 1952-ben írt jelentésében elsősorban mint megfigyelőállomást tartotta fontosnak a francia jelenlétet Budapesten:⁶⁷ „Nem szabad alábecsülnünk magyarországi diplomáciai jelenlétünk értékét. Mindaddig meg kell őrizni azt, amíg nem jár tekintélyvesztéssel Franciaország számára, mivel – a diplomáciai képviselő megfigyelői pozíciójának köszönhetően – legalább minimális szinten meg tudjuk őrizni a francia gazdasági, kulturális és – részben – ideológiai jelenlétet”.⁶⁸

Sztálin 1953 márciusában bekövetkezett halála után javulás kezdődött a két ország viszonyában, és 1953–1956 folyamán, a nemzetközi kapcsolatok átmeneti enyhülésének köszönhetően a magyar–francia kapcsolatokban is változás következett be. 1954-ben Budapest visszahívta Szántó Zoltán követet, akinek a búcsúfogadására több mint 140 személy ment el, és ez természetesen az addig szinte teljes elszigeteltségben lévő magyar követség számára nagy sikert jelentett.⁶⁹ Azzal azonban Delalande követ is tisztában volt, hogy ezek a változások elsősorban a szovjetek engedékenységének volt köszönhetőek,⁷⁰ de a franciák figyelmének változását mutatta, hogy a francia követség folyamatosan küldte a belpolitikai helyzetre vonatkozó jelentéseit.⁷¹ Az új magyar követ, Kutas Imre 1954. november 5-én átadhatta a megbízólevelét,⁷² és a kulturális kapcsolatok 1953–1954 folyamán megélénkültek. Magyar részről kiutazási engedélyeket

66 A Párizsban aktív hírszerző tevékenységet folytató Radványi Jánost a franciák kiutasították, és a kitiltása még 1959-ben is lehetetlenné tette, hogy a francia Belügyminisztérium engedélyezze az *agrément*-jét.

67 Fejérdy-Garadnai 2020, 139.

68 Kecskés D. 2013, 217.

69 Fejérdy 2014, 475.

70 Kecskés D. 2013, 227.

71 Fejérdy 2014, 467–469.

72 Uo. 476. A franciák annak ellenére fogadták el az *agrément*-jét, hogy tisztában voltak azzal, hogy a magyar diplomata az ÁVH tisztje volt. Ebben a fő érvet az jelentette, hogy Magyarországon – egyedülként a Keleti Blokkban, Zágráb mellett – nem zárták be a Francia Intézet kapuit, és a kétoldalú kapcsolat javítását, az újbóli közeledést francia részről is fontosnak tartották

adtak a kettős állampolgárok részére, magyar zenei együttesek, filmes szakemberek utaztak ki Franciaországba,⁷³ és francia filmdelegáció érkezett Magyarországra. A magyar külügyminiszter utasította a párizsi magyar követséget, hogy tegyen meg mindent a Franciaországgal való viszony megélénkítésére, és a franciaországi exportcélok megvalósítása érdekében. A hivatalos kapcsolatok mellett 1955-ben mintegy 1000 francia turista járt Magyarországon.⁷⁴

Gesztusértékekkel bírt az is, hogy 1954. október 16-án Nagy Imre miniszterelnök meghívta a nyugati diplomátákat a badacsonyi szüretre, és újra engedélyezték számukra a vadászatokon való részvételt.⁷⁵ Guy Turbet-Delof, a Francia Intézet igazgatója, egy interjú során azt nyilatkozta, hogy a közöny évei után éppen Nagy Imre első kormánya idején kezdett a francia Külügyminisztérium aktívabban foglalkozni Magyarországgal.⁷⁶ A Quai d'Orsay Kelet-Európa-szakértőjének számító Jean Laloy megállapította, hogy a kelet-európai országok közül Magyarországgal volt a legkevésbé rossz a franciák viszonya,⁷⁷ de ennek sebezhetőségét mutatja, hogy Nagy Imre bukása után a Francia Intézet magyar titkárnőjét (Németh Margit) kémkedés vádjával a magyar hatóságok letartóztatták, és a korábbi közeledést ismét a gyanakvás és a félelem váltotta fel.⁷⁸ A magyar vezető körök megváltozott magatartásáról tanúskodott, hogy a francia követség által 1955. július 14-én adott fogadáson Rákosi Mátyás is részt vett, aki a 1956. július 14-ei fogadáson is megjelent⁷⁹ a teljes magyar kormánnyal együtt, Gerő Ernő kivételével.⁸⁰ Az új francia követ, Jean Paul-Boncour megbízólevelének átadása alkalmából a kétoldalú és személyes kapcsolatok fejlesztésének fontosságát hangsúlyozta, amelyet válaszbeszédében Hegedűs András miniszterelnök is megerősített.⁸¹

73 1954-ben a magyar filmesek, 1951 után először részt vehettek a cannesi filmfesztiválon.

74 Kecskés D. 2004, 97., Közöttük a későbbi miniszter és szenátor Alain Peyrefitte krakkói konzul, aki a lengyel és a magyar helyzetet hasonlította össze. Lsd. Garadnai, 2020b.

75 Fejérdy 2014, 477.

76 Kecskés D. 2004, 98–99.

77 Fejérdy 2014, 478. Lsd. Kecskés D. 2007, 280–288., Garadnai 2001, 112–152.

78 Fejérdy 2014, 482, 490.

79 Ez volt az utolsó nyilvános szereplése, mert négy nappal később szovjet nyomásra örökre elhagyta Magyarországot.

80 Fejérdy 2014, 490, 500.

81 Uo. 499.

Az 1956-os magyar forradalom teljesen váratlanul érte a francia döntéshozókat, a budapesti francia diplomaták a forradalom hatása alá kerültek, és nyíltan segítették a forradalmárokat.⁸² Az 1953–1956 között fokozatosan végbe ment javulást nemhogy megállította, de durván vissza is vetette a NATO-országok diplomáciai bojkottja, és ezt a forradalom leverése, illetve a Kádár-kormány hatalomra kerülése miatti tiltakozás nyílt kifejezésére vezettek be: „A nyugati képviseltekre tekintve visszatért a Rákosi-korszak”⁸³

A magyarok megítélésében azonban nagy változást jelentett az 1956-os forradalom. A francia kormány és a közvélemény mindent megtett azért, hogy a magyarokat támogassák,⁸⁴ és a forradalom leverése után a magyar menekülteket is nagy számban fogadták be. A forradalom ismét a szabadságszerető nemzet képét erősítette, és a franciák többsége számára olyan tapasztalatot jelentett, amely sokuk számára – főképpen az értelmiség és a politikai elit körében – meghatározó maradt egészen az 1988–1991 közötti időszakig.⁸⁵

Összegzés

Franciaország és Magyarország viszonyát a nemzetközi helyzet és francia keleti politika összefüggésein keresztül lehet értelmezni. 1900 és 1956 között a két ország kapcsolatát rövid ideig tartó közeledések és hosszabb ideig tartó távolodások jellemezték, és az együttműködés és konfliktus egyaránt megjelent. A századfordulón még meglevő szimpátia az első világháború alatt elveszett. Párizs számára 1920 és 1940 között meghatározó súllyal jelentek meg a katonai-stratégiai tényezők, és a versailles-i határok megtartása, miközben hazánkban a francia tekintély a francia katonai jelenlét gyengülésével fokozatosan erodálódott.

82 Uo. 513.

83 Kecskés 2007, 263.

84 DDF 1956 III. 227–230.

85 Berkes 2009/2010, 94. François Bayrou a magyar nagykövettel folytatott megbeszélésén felidézte gyermekkori emlékét, amikor látta sírni az apját a magyar forradalom leverése miatti bánatában. A francia közvélemény reakciójával kapcsolatban lsd. Kecskés D. 2013, 274–279.

A helyzet bonyolultságát mutatja, hogy a németek által megszállt Európában a francia menekültek százai érkezhettek Magyarországra. 1945 után a két ország viszonyában és a magyarok megítélésben átütő változás nem következett be, mindez már elsősorban a szovjet érdekeknek való kiszolgáltatottságból következett. Az 1944–1947 közötti rövid időszak csak átmeneti közeledést jelentett, elsősorban a kulturális területen, de 1948–1949 folyamán a két ország kapcsolata látványosan romlani kezdett. Az együttműködés lehetőségeit alapvetően a hidegháború realitásai határozták meg, és a francia diplomácia csak 1962–1963 után fordult ismét a kelet-közép-európai országok irányába a de Gaulle-i *détente-entente-coopération* politika keretében.

A két világháború között a francia követek alapvetően ellenséges környezetben végezték diplomáciai szolgálatukat, és ez kihatott a magyarok megítélésére. Egyetérthetünk Fejérdy Gergely értékelésével, hogy 1945 után Budapestre kinevezett három francia követ személye is jól tükrözte Párizs Magyarországgal kapcsolatos politikáját. Kezdetben – még ha egy szovjetbarát diplomatára támaszkodva is – Franciaország reményt látott a francia–magyar kapcsolatok elmélyítésére, ám a Rákosi rendszer kiépülésével teljes lett a kiábrándulás, és Párizs a francia érdekek szempontjából jelentéktelen szovjet provinciaként tartotta számon Magyarországot, és a kelet-európai szatellitákkal együtt a magyarokhoz is mint Moszkva alárendeltjeiként viszonyultak.

Jelentős fordulatot hozott azonban az 1956-os forradalom, amely ismét a bátor és szabadságszerető magyar nemzet képét erősítette, és alapvetően meghatározta a franciák viszonyát a Kádár-rendszerhez. Francia részről egészen a rendszerváltozás időszakáig figyelemmel kísérték az 1956-os forradalom utó-történetét, a rendszer és a nép egymáshoz való viszonyát. Nem véletlen, hogy az 1988 és 1991 közötti változások és az 1956-os forradalom között szoros kapcsolatot láttak, amely azonban nem zárta ki az együttműködést sem a kommunista rendszer, sem a szabad választások után megalakult Antall-kormány vezetőivel.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Ablonczy 2002.** Ablonczy Balázs: Távol Párizstól. A magyar-francia kapcsolatok 1920 és 1944 közötti történetéhez. In: *Magyarország helye a 20. századi Európában*. Budapest, 2002.
- Ablonczy 2000.** Ablonczy Balázs: Francia diplomaták Magyarországon 1920–1934, In: *Századok*, 2000. (134. évf.). 5. sz. 1156–1157.
- Antal 1980.** Antal László (szerk.): *Ego sum gallicus captivus*. Francia menekültek Magyarországon. Európa, Budapest, 1980.
- Ádám 1981.** Ádám Magda: *A kisantant*. Kossuth kiadó, Budapest. 1981.
- Bauquet 2000.** Nicolas Bauquet: Egy ártatlan diplomáciai flört: Franciaország és a koalíció, 1905–1909. In: *Valóság*, 2000/8.
- Berkes 2021.** Berkes Antal: *L'affaire des optants: les enjeux nationaux et internationaux d'un différend roumano-hongrois*. ELTE-Université Paris 3. Sorbonne Nouvelle. 2021.
- Berkes 2009/2010.** Berkes Antal: *L'opinion publique française face à l'adhésion de la Hongrie à l'Union Européenne*. Mémoire de Master. Université de Provence 2009/2010. Entretien mené avec M. Dezső Kékessy, ambassadeur de la République de Hongrie à Paris. (1999–2002).
- Boros 2011.** Boros Zsuzsanna: Francia hadifoglyok Magyarországon a második világháború alatt. In: *Rendszerváltozások Franciaországban*. L'Harmattan kiadó, Budapest. 2011.
- Diószegi 1999.** István Diószegi: La France et la Hongrie après le compromis austro-hongrois de 1867. *Specimina Nova. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Történeti Tanszékeinek Évkönyve*. szerk. Majoros István, Pécs. 1999.
- Diószegi 1972.** István Diószegi: La politique extérieure de l'Autriche-Hongrie en 1870-1871. In: *Revue d'Histoire Moderne et Contemporaine*. 1972. Tome 19. N° 2.
- Eckhardt 1939.** Eckhardt Sándor: A magyarság külföldi arcképe. In: *Mi a magyar?* (szerk. Szekfű Gyula) Magyar Szemle Társaság, Budapest. 1939.
- Fejérdy-Garadnai 2020.** Fejérdy Gergely-Garadnai Zoltán: A francia követek és nagykövetek szerepe a Magyarországról alkotott kép változásában (1944–1994). In: *Levéltári Közlemények*. 89. évf. Budapest, 2020. 137.

- Fejérdy 2007.** Fejérdy Gergely: Magyarország a Quai d'Orsay szemével (1944–1949). In: *Külügyi Szemle*, 2007. 1-2. sz.
- Fejérdy 2014.** Gergely Fejérdy: *L'Europe francophone et la Hongrie au début de la Guerre Froide*. Les relations diplomatiques et culturelles entre les pays francophones de l'Europe occidentale et la Hongrie de 1944 à 1956. Honoré Champion, Paris. 2014.
- Fisera 1994.** Vladimir Claude Fisera: L'amie de notre ennemie? Attitudes françaises envers la Hongrie et ses voisins slaves (1870–1938), In: *Cahier d'études hongroises*. 6/1994.
- Fülöp 1994.** Fülöp Mihály: *A befejezetlen béke*. A Külügyminiszterek tanácsa és a párizsi magyar békeszerződés. 1947. Héttorony Könyvkiadó. Budapest. 1994.
- Garadnai 2020a.** Garadnai Zoltán: *Franciaország és a keleti biztonság François Mitterrand elnöksége alatt*. A magyar-francia kapcsolatok története (1981–1995) Dialóg Campus, Budapest. 2020.
- Garadnai 2020b.** Garadnai Zoltán: Road movie à la française? Alain Peyrefitte krakkói francia konzul beszámolója magyarországi útjáról. In: *Archivnet* 20. évf. 2020/ 5-6. szám. <https://www.archivnet.hu/road-movie-a-la-francaise-alain-peyrefitte-krakkoi-francia-konzul-beszamolaja-magyarorszag-i-utjarol> (letöltés dátuma: 2022. június. 18.)
- Garadnai 2001.** Garadnai Zoltán: A magyar–francia kapcsolatok története 1945–1966 között. In: *Külpolitika, Új folyam* (7.), 2001/1-2 sz.
- Horel 2011.** Catherine Horel: *A középnek mondott Európa. A Habsburgoktól az európai integrációig, 1815–2004*. Akadémiai kiadó, Budapest. 2011.
- Horel 2017.** Catherine Horel: *Horthy*. Kossuth kiadó, Budapest. 2017.
- Kecskés D. 2013.** Kecskés D. Gusztáv: *Magyar-francia kapcsolatok, 1945–1990*. Források, MTA BKT, Budapest. 2013.
- Kecskés D., 2007.** Kecskés D. Gusztáv: Franciaország. In: *Evolúció és revolúció. Magyarország és a nemzetközi politika 1956-ban*. szerk. Békés Csaba 1956-os Intézet – Gondolat Kiadó, Budapest. 2007.
- Kecskés D. 2004.** Kecskés D. Gusztáv: *Franciaország Közép-Kelet-Európa politikája 1918-tól napjainkig*. MTA TTI. Budapest. 2004.
- Majoros 2009.** István Majoros: L'image de la Hongrie en France des années 1890 à la fin de la Première mondiale. In: *Öt kontinens*. ELTE, Budapest. 2009.

- Pritz, 2002.** Pritz Pál: Magyarország helye a 20. századi Európában. In: *Magyarország helye a 20. századi Európában*. Budapest. 2002.
- Pritz 1982.** Pritz Pál: *Magyarország külpolitikája Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején (1932–1936)*. Akadémiai kiadó, Budapest. 1982.
- Romsics 2006.** Romsics Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*. Osiris kiadó, Budapest. 2006.
- Romsics 1996.** Romsics Ignác: Détruire ou reconstruire l’Autriche-Hongrie? Franciaország dunai politikájának dilemmája a XX. század elején, In: *Helyünk és sorsunk a Duna-medencében*, Osiris Kiadó, Budapest. 1996.
- Romsics 1991.** Romsics Ignác: *Bethlen István. Politikai életrajz*. Magyarságkutató Intézet, Budapest. 1991.
- Soutou 2005.** Georges-Henri Soutou: Le deuil de la puissance (1914–1958) In: *Histoire de la diplomatie française* (Édité par Dominique de Villepin) Perrin. Paris. 2005.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

- DDF (Documents Diplomatiques Français) 1945. I. Paris, Imprimerie Nationale. 1998.
- DDF 1945. II. Paris, Imprimerie Nationale. 2000.
- DDF 1956. III. Paris, Imprimerie Nationale. 1990.
- HU-MNL-OL-(Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) Külügyminisztérium. XIX-J-1-j-4fd/sz.n.

Hungary Seen From the Other Side of the Rhine. The Public Opinion in France: World Wars and Revolutions: Winners and Losers (1900–1956)

ABSTRACT: During 1900 and 1956, the French-Hungarian relations were characterized by short-term rapprochements and longer-term distances, as well as by cooperation and conflicts. Mutual sympathy existed at the turn of the century which disappeared during the First World War. Between 1920 and 1940, the military-strategic factors and the maintenance of the status quo of Versailles was important for Paris, meanwhile Hungary wanted to modify them. To the extent that, French power and prestige eroded in the region, but the complexity of the situation is well illustrated by the fact that hundreds of French refugees could arrive to Hungary. After 1945, there has been any radical changes in the relations between the two countries, and during 1948 and 1949 its began to deteriorate dramatically. The attitude of France is clearly demonstrated by the changing of French policy towards Hungary. However, the revolution of 1956 brought a significant turnaround, once again reinforcing the image of a courageous nation fighting for his liberty, which determined the French opinion on the Kádár regime.

KEYWORDS: Trianon, peace treaty, revolutions, 1956, bilateral relations, prisoners of war.

La Hongrie vue de l'autre côté du Rhin. La pensée publique française, les Guerres mondiales et les révolutions: les gagnants et les perdants (1900–1956)

RÉSUMÉ: Entre 1900 et 1956, les relations franco-hongroises se caractérisaient par des rapprochements à court terme et par des distances à plus long terme, ainsi que par des coopérations et des conflits. Une sympathie mutuelle existait au tournant du siècle qui disparaissait à l'aube de la Première Guerre mondiale. Entre 1920 et 1940, des facteurs militaires et stratégiques, y compris le maintien des frontières de Versailles signifiaient un poids décisif bien que la Hongrie ait voulu les modifier. Peu à peu, le pouvoir et le prestige français s'érodait dans la région, mais la complexité de la situation est bien illustrée par le fait que centaines de réfugiés français pourraient se réfugier en Hongrie durant la seconde guerre mondiale. Après 1945, il n'y avait pas de changement radical dans les relations entre les deux pays, et au cours de 1948 et 1949 les relations commençaient à se détériorer de façon spectaculaire. Cependant, la révolution de 1956 apportait un revirement significatif, renforçant davantage l'image d'une nation courageuse luttant pour sa liberté, et ce tournant déterminait l'attitude des Français vis-à-vis du régime Kádár.

MOTS-CLÉS: Trianon, traité de paix, révolutions, 1956, relations bilatérales, prisonniers de guerre.

